

EIROPADOME

Eiropadome, ko veido dalībvalstu un to valdību vadītāji, sniedz Eiropas Savienības attīstībai vajadzīgo impulsu un nosaka vispārējās politiskās pamatnostādnes. Tās loceklis bez balsstiesībām ir arī Komisijas priekšsēdētājs. Sākoties Eiropadomes sanāksmēm, to uzrunā Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs. Lisabonas līgums Eiropadomei piešķir Savienības iestādes statusu un ievieša Eiropadomes ilgtermiņa prezidentūru.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienību (LES) 13., 15., 26., 27. pants un 42. panta 2. punkts.

PRIEKŠVĒSTURE

Pašreizējā Eiropadome ir ES dalībvalstu un to valdību vadītāju augstākā līmeņa sanāksme. Pirmā šāda Eiropas augstākā līmeņa sanāksme notika 1961. gadā Parīzē, un kopš 1969. gada tās rīko biežāk.

Eiropas augstākā līmeņa sanāksmē, kas notika 1974. gada februārī Parīzē, tika nolemts, ka turpmāk šādas valstu un valdību vadītāju sanāksmes jeb Eiropadomes sanāksmes būtu jārīko regulāri, tādējādi izstrādājot vispārēju pieeju Eiropas integrācijas problēmām un nodrošinot pienācīgu Savienības darbības koordināciju.

Ar Vienoto aktu (1986) Eiropadome pirmoreiz tika iekļauta Kopienas līgumu sistēmā, nosakot tās sastāvu un paredzot tās sanāksmju sasaukšanu divas reizes gadā.

Ar Māstrihtas līgumu (1992) oficiāli tika noteikta Eiropadomes loma ES institucionālajā sistēmā.

Ar Lisabonas līgumu Eiropadome kļuva par pilntiesīgu ES iestādi (LES 13. pants) un tika noteikti tās uzdevumi: tā “rosina Savienības attīstību un nosaka atbilstīgus šīs attīstības vispārējos politiskos virzienus un prioritātes” (LES 15. pants). Eiropadome un Eiropas Savienības Padome (turpmāk “Padome”) ir vienojušās dalīt ES budžeta II iedaļu (Finanšu regulas 43. panta b) punkts), tāpēc vispārējais budžets sastāv tikai no desmit iedaļām, nevis vienpadsmit, lai gan Eiropadome un Padome ir atsevišķas iestādes.

ORGANIZĀCIJA

Eiropadomes sanāksmes sasauc tās priekšsēdētājs, un tajās piedalās 28 dalībvalstu un to valdību vadītāji un Komisijas priekšsēdētājs (LES 15. panta 2. punkts). Tās darbā piedalās Savienības augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos.

Eiropas Parlamenta priekšsēdētāju parasti uzaicina teikt runu sanāksmes atklāšanā (LESD 235. panta 2. punkts).

Priekšsēdētāju uz vienreiz atjaunojamu divarpus gadu termiņu ievēlē pati Eiropadome, un priekšsēdētājs pārstāv ES pārējās pasaules priekšā.

Parasti Eiropadome lēmumus pieņem konsensa ceļā, tomēr daudzus svarīgus lēmumus par iecelšanu amatā pieņem ar kvalificētu balsu vairākumu (piemēram, apstiprinot Eiropadomes priekšsēdētāju, Eiropas Komisijas priekšsēdētāja amata kandidātu, Savienības augsto pārstāvi ārlietās un drošības politikas jautājumos un Eiropas Centrālās bankas priekšsēdētāju).

Eiropadomes sanāksmes parasti notiek vismaz četrrēiz gadā. Kopš 2008. gada, īpaši finanšu krīzes un tai sekojušās eurozonas parādu krīzes laikā, Eiropadomes sanāksmes bijušas biežākas. Pēdējā laikā Eiropadomi ļoti nodarbinājuši tādi jautājumi kā migrācijas plūsmas uz ES un iekšējā drošība.

Kopš 2016. gada valstu un valdību vadītāju sanāksmes notikušas arī "ES-27" formā, proti, nepiedaloties Apvienotajai Karalistei. Pirms AK 2017. gada martā oficiāli paziņoja par izstāšanos no ES saskaņā ar LES 50. pantu, šīs sanāksmes bija neoficiālas. Pēc paziņošanas līdztekus parastajām sanāksmēm ir notikušas arī vairākas oficiālas ES-27 sanāksmes 50. panta Eiropadomes formā.

Eiropadomes locekļi tiek arī starpvaldību konferencēs (SVK): šīs dalībvalstu valdību pārstāvju konferences tiek sasauktas, lai apspriestos un vienotos par izmaiņām ES līgumos. Pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā 2009. gadā šī bija vienīgā līguma pārskatīšanas procedūra. Tagad to sauc par parasto pārskatīšanas procedūru. SVK, ko sasauc Eiropadomes priekšsēdētājs, par līguma grozījumiem lemj vienprātīgi.

LOMA

A. Vieta ES iestāžu sistēmā

Saskaņā ar LES 13. pantu Eiropadome ir daļa no Savienības vienotās iestāžu sistēmas. Bet tās loma ir radīt vispārējus politiskus stimulus, nevis pildīt lēmējiestādes funkcijas juridiskā nozīmē. Eiropadome tikai izņēmuma gadījumos pieņem lēmumus, kas var radīt juridiskas sekas Savienībai (sk. C sadaļas 2. punktu), bet tai ir piešķirtas vairākas lēmējiestādes pilnvaras. Eiropadome patlaban ir tiesīga pieņemt saistošus aktus, kurus var apstrīdēt Tiesā, cita starpā par bezdarbību (LESD 265. pants).

Ar LES 7. panta 2. punktu Eiropadomei ir piešķirtas pilnvaras ierosināt procedūru par dalībvalsts tiesību apturēšanu, ja ir konstatēts nopietns Savienības principu pārkāpums un Eiropadome ir saņēmusi Eiropas Parlamenta piekrišanu.

B. Attiecības ar pārējām iestādēm

Eiropadome pieņem lēmumus pilnīgi neatkarīgi, un tās lēmumiem parasti nav vajadzīgs nedz Komisijas ierosinājums, nedz Parlamenta iesaiste.

Taču Lisabonas līgumā ir paredzēta organizatoriska saikne ar Komisiju, jo Komisijas priekšsēdētājs ir Eiropadomes loceklis bez balsstiesībām un Savienības augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos piedalās debatēs. Turklāt Eiropadome, gatavojoties sanāksmēm, bieži vien lūdz Komisiju iesniegt tai ziņojumus.

LES 15. panta 6. punkta d) apakšpunktā ir paredzēts, ka Eiropadomes priekšsēdētājs pēc katras sanāksmes sniedz ziņojumu Parlamentam. Eiropadomes priekšsēdētājs turklāt katru mēnesi tiekas ar Parlamenta priekšsēdētāju un politisko grupu vadītājiem, un 2011. gada februārī viņš piekrita atbildēt uz EP deputātu rakstiskiem jautājumiem par viņa politisko darbību. Parlamentam var būt arī neformāla ietekme, jo tā priekšsēdētājs piedalās Eiropadomes sanāksmēs un Eiropas radniecīgo partiju vadītāju sanāksmēs pirms Eiropadomes sasaukšanas un Parlaments pieņem rezolūcijas par Eiropadomes sanāksmju darba kārtības punktiem, šo sanāksmju rezultātiem un Eiropadomes iesniegtajiem oficiālajiem ziņojumiem.

Ar Lisabonas līgumu ir papildus izveidota jauna amata vieta – Savienības augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos, kas Eiropadomes vārdā rosina un īsteno ārpolitikas iniciatīvas. Eiropadomes priekšsēdētājs nodrošina Savienības ārējo pārstāvību jautājumos, kas attiecas uz tās kopējo ārpolitiku un drošības politiku, neskarot pilnvaras, kuras piešķirtas Savienības augstajam pārstāvim ārlietās un drošības politikas jautājumos.

C. Pilnvaras

1. Institucionālās pilnvaras

Eiropadome “rosina Savienības attīstību un nosaka šīs attīstības vispārējos politiskos virzienus un prioritātes” (LES 15. panta 1. punkts). Tā ar kvalificētu balsu vairākumu lemj arī par Padomes sastāvu un prezidentvalstu rotācijas grafiku.

2. Ārpolitika un drošības politika ([5.1.1.](#) un [5.1.2.](#))

Eiropadome nosaka kopējās ārpolitikas un drošības politikas (KĀDP) principus un vispārējās pamatnostādnes, kā arī lemj par šīs politikas īstenošanas kopējām stratēģijām (LES 26. pants). Vajadzības gadījumā Eiropadome vienprātīgi lemj par ieteikumu dalībvalstīm pakāpeniski izstrādāt kopēju Savienības aizsardzības politiku saskaņā ar LES 42. panta 2. punktu.

Ja dalībvalsts nopietnu ar valsts politiku saistītu iemeslu dēļ ir pret kāda lēmuma pieņemšanu, Padome ar kvalificētu balsu vairākumu var nolemt attiecīgo lietu nodot izlemt Eiropadomei ar vienprātīgi pieņemtu lēmumu (LES 31. panta 2. punkts). To pašu procedūru var izmantot arī tad, ja dalībvalstis šajā jomā nolemj izveidot ciešāku sadarbību (LES 20. pants).

3. Ekonomikas pārvaldība un daudzgadu finanšu shēma (DFS) ([1.4.3.](#))

Kopš 2009. gada valsts parādu krīzes dēļ Eiropadomei un eurozonas samitiem ir galvenā loma pasaules banku krīzes seku risināšanā. Vairākas dalībvalstis ir saņēmušas finansiālu atbalstu, izmantojot *ad hoc* vai pagaidu vienošanās, par kurām lēmuši valstu vai valdību vadītāji un kuras vēlāk ratificējušas dalībvalstis. Turpmāk finansiālais atbalsts tiks sniegts, izmantojot pastāvīgo Eiropas Stabilizācijas mehānismu. Dalībvalstu valdības, aktīvi piedaloties Komisijai, Parlamentam un ECB, ir sagatavojušas starptautisku līgumu – Līgumu par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību jeb Fiskālo pakto –, kas paredz ieviest stingrāku kontroli pār dalībvalstu budžeta un sociālekonomisko politiku. Līdz ar to rodas aizvien vairāk jautājumu par Komisijas un Parlamenta lomu eurozonas ekonomikas pārvaldībā.

Eiropadomei ir arī svarīga loma Eiropas pusgadā. Tās pavasara sanāksmēs tiek sagatavotas politikas vadlīnijas par makroekonomikas, nodokļu jomas un strukturālajām reformām un izaugsmi veicinošu politiku. Jūnija sanāksmēs Eiropadome apstiprina ieteikumus, kas sagatavoti pēc Komisijas izstrādāto valsts reformu programmu izvērtēšanas un apspriešanas Padomē.

Eiropadome arī piedalās sarunās par DFS, kurās tai ir izšķiroša loma centienos panākt politisku vienošanos par tādiem nozīmīgiem DFS regulas politikas jautājumiem kā izdevumu ierobežojumi, izdevumu programmas un finansiālais nodrošinājums (resursi).

4. Policijas un tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās (4.2.6.)

Pēc Padomes locekļa pieprasījuma Eiropadome lemj, vai izveidot ciešāku sadarbību ar šo jomu saistītā jautājumā (LES 20. pants). Ar Lisabonas līgumu ir ieviestas vairākas jaunas pārejas klauzulas, kas Eiropadomei ļauj mainīt Padomes lēmumu pieņemšanas kārtību, vienprātību aizstājot ar balsu vairākumu (1.2.4.).

SASNIEGUMI

Eiropadome ir efektīvi darbojusies, pieņemot Savienības rīcības vispārējās pamatnostādnes. 2014. gada 27. jūnijā Eiropadome vienojās par piecām prioritārām jomām, kurās nākamajos piecus gadus virzāms ES darbs: 1) nodarbinātība, izaugsme un konkurētspēja, 2) iespēju došana pilsoņiem un viņu aizsardzība, 3) enerģētikas un klimata politika, 4) brīvība, drošība un tiesiskums, 5) ES kā spēcīga pasaules mēroga dalībniece. Šīs prioritātes ir izklāstītas dokumentā, kura nosaukums ir "Savienības stratēģiskā programma pārmaiņu laikā". Tas tiek izmantots Eiropadomes darba plānošanai, kā arī par pamatu citu ES iestāžu darba programmām.

Eiropadome ir arī palīdzējusi rast izeju no strupceļiem ES lēmumu pieņemšanas procesā. Tomēr tas, ka Eiropadomes sastāvu veido valdību pārstāvji, kā arī tās lēmumu pieņemšanas procedūras var ierobežot Eiropas integrācijas federālo attīstību kopumā. Institucionālās izmaiņas, kas ieviestas ar Lisabonas līgumu, vēl ir jāizvērtē. Ir svarīgi norādīt, ka Eiropadomes priekšsēdētājs regulāri sniedz ziņojumus Eiropas Parlamentam.

A. Ārpolitika un drošības politika

Kopš 20. gadsimta 90. gadu sākuma ārpolitika un drošības politika ir kļuvusi par Eiropadomes augstākā līmeņa sanāksmju svarīgu darba kārtības jautājumu. Šajā jomā ir pieņemti lēmumi, kas skar:

- starptautisko drošību un cīņu pret terorismu,
- Eiropas kaimiņattiecību politiku un attiecības ar Krieviju,
- attiecības ar Vidusjūras reģiona valstīm un Tuvajiem Austrumiem.

Eiropadome 1999. gada 10. un 11. decembra sanāksmē Helsinkos nolēma stiprināt KĀDP, attīstot militārās un nemilitārās krīžu pārvarēšanas spējas.

2003. gada 12. decembrī Briseles sanāksmē Eiropadome apstiprināja Eiropas Drošības stratēģiju.

2016. gada 22. un 23. jūnija sanāksmē Briselē Eiropadome vienojās, ka nolūkā stiprināt Eiropas drošību un aizsardzību ir jāsāk pastāvīgā strukturētā sadarbība (*PESCO*). *PESCO* tika izveidota ar Padomes 2017. gada 11. decembra lēmumu. *PESCO* piedalās visas ES dalībvalstis, izņemot Dāniju, Maltu un Apvienoto Karalisti.

B. Paplašināšanās (5.5.1.)

Eiropadome ir izstrādājusi sarunu nosacījumus visām ES paplašināšanās kārtām. 1993. gadā Kopenhāgenas sanāksmē Eiropadome lika pamatus nākamajai paplašināšanās kārtai (Kopenhāgenas kritēriji). Turpmākajos gados notikušajās sanāksmēs tika precizēti uzņemšanas kritēriji un pirms tam nepieciešamās iestāžu reformas.

Eiropadomes Kopenhāgenas sanāksmē (2002. gada 12. un 13. decembrī) tika pieņemts lēmums par Čehijas, Igaunijas, Kipras, Latvijas, Lietuvas, Maltas, Polijas, Slovākijas, Slovēnijas un Ungārijas uzņemšanu 2004. gada 1. maijā. Rumānija un Bulgārija Savienībai pievienojās 2007. gada 1. janvārī.

Luksemburgas sanāksmē 2005. gada 3. oktobrī Padome apstiprināja vispārējo plānu sarunām ar Horvātiju un Turciju par šo valstu pievienošanu ES. Pievienošanās līgums ar Horvātiju tika parakstīts 2011. gada 9. decembrī, un Horvātija 2013. gada 1. jūlijā pievienojās ES.

C. Iestāžu reforma

Tamperes sanāksmē (1999. gada 15. un 16. oktobrī) Eiropadome pieņēma lēmumu par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas izstrādes kārtību (4.1.2.). Eiropadomes Helsinku sanāksmē (1999. gada decembrī) tika pieņemts lēmums par starpvaldību konferences sasaukšanu Nicas līguma sagatavošanai.

Lākenes sanāksmē (2001. gada 14. un 15. decembrī) Eiropadome nolēma sasaukt Konventu par Eiropas nākotni, kurā tika izstrādāts neveiksmīgais Konstitucionālais līgums (1.1.4.). Pēc divarpus gadu ilga institucionāla strupceļa Eiropadome 2007. gada 21. un 22. jūnija sanāksmē pieņēma sīki izstrādātas pilnvaras starpvaldību konferencei, kuras darbs vainagojās ar Lisabonas līguma parakstīšanu 2007. gada 13. decembrī un tā stāšanās spēkā 2009. gada 1. decembrī (1.1.5.). 2011. gada 25. martā tā pieņēma lēmumu grozīt 136. pantu, lai pavērtu ceļu Eiropas Stabilizācijas mehānisma izveidei.

2018. gada 29. jūnijā Eiropadome pieņēma lēmumu par Eiropas Parlamenta sastāvu, kas dalībvalstīm dod iespēju pieņemt valsts pasākumus, kas vajadzīgi, lai rīkotu Parlamenta 2019.–2024. gada sasaukuma vēlēšanas^[1].

2018. gada 23. martā Eiropadome (50. pants) ES-27 sastāva sanāksmē pieņēma pamatnostādnes attiecībā uz satvaru turpmākajām attiecībām ar Apvienoto Karalisti pēc tās izstāšanās no ES. Saskaņā ar pamatnostādnēm ES vēlas ar Apvienoto Karalisti izveidot, cik vien iespējams, ciešu partnerību, kas cita starpā ietvertu tirdzniecības un ekonomisko sadarbību, drošību un aizsardzību.

2019. gada 10. aprīlī Eiropadome (50. pants) pieņēma zināšanai premjerministres Terēzas Mejas 2019. gada 5. aprīļa vēstuli, kurā viņa lūdz vēl pagarināt LES 50. panta

[1] Eiropadomes 2018. gada 28. jūnija Lēmums (ES) 2018/937, ar ko nosaka Eiropas Parlamenta sastāvu (OV L 165 I, 2.7.2018., 1. lpp.).

3. punktā minēto laikposmu. Eiropadome piekrita pagarinājumam, lai varētu ratificēt Izstāšanās līgumu. Taču šādam pagarinājumam vajadzētu būt tikai tik ilgam, cik nepieciešams, un jebkurā gadījumā ne ilgākam par 2019. gada 31. oktobri. Ja abas puses Izstāšanās līgumu ratificēs pirms šā datuma, izstāšanās notiks nākamā mēneša pirmajā dienā.

Eeva Pavy
05/2019

